

Désirée ter Schure-Smits: *80 % goed = ingeburgerd?*

'Op welke datum valt Koninginnedag?' Dit is een van de toetsvragen die voorgelegd zal worden aan nieuwkomers nadat zij een inburgeringscursus hebben gevolgd, zo suggereert Van de Ven in zijn bijdrage in *Moer* 1996 • 5. Hij vermoedt dat het onderdeel Maatschappij Oriëntatie (MO) zal worden ingevuld door overdracht van losse feitenkennis. Dit is gemakkelijk toetsbaar en 'de toetsbatterijen staan dan ook gereed of zijn in voorbereiding.' Van de Ven is van mening dat attitudevorming een belangrijk onderdeel zou moeten zijn van MO en daagt materiaal- en toetsmakers uit juist op dit gebied 'prikkelen-de opdrachten' te bedenken.

We zijn nu twee jaar verder. De discussie over de inburgeringscursus heeft nieuwe ideeën opgeleverd, de Wet Inburgering Nieuwkomers (WIN) is in werking getreden en de landelijke toets voor MO, de 'MO Profieltoets' is gereed. In hoeverre zijn Van de Vens ideeën hierin terug te vinden?

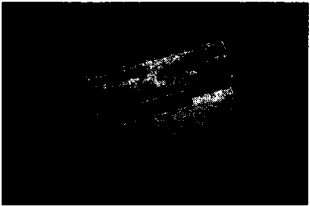
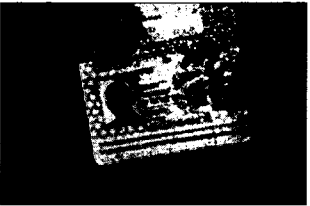
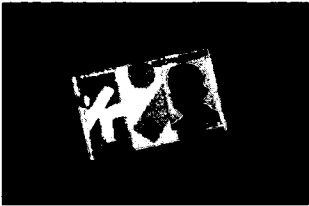

Een van de maatregelen binnen de WIN is dat nieuwkomers getoetst moeten worden aan het eind van de verplichte inburgeringscursus, waarin de onderdelen Nederlands als tweede taal (NT2), MO en beroepenoriëntatie (BO) worden aangeboden in een ongeveer 600 uur durend programma. Voor de toetsing NT2 is al enige jaren de NT2 Profieltoets beschikbaar (bij de meesten beter bekend als '500-urentoets', omdat voorheen per nieuwkomer 500 uren inburgeringsles werd gefinancierd). Parallel aan de invoering van de WIN is nu ook de 'MO Profieltoets' beschikbaar. Het onderdeel BO wordt niet apart met een toets afgesloten. Van de Ven baseert zijn verwachting omtrent het type vragen dat de landelijke toets voor MO zou gaan bevatten op overheidsstukken over het inburgeringsbeleid. Hierin wordt gesteld dat het onder-

wijs aan nieuwkomers zou moeten betekenen: het bijbrengen van kennis aan de nieuwkomers (Van de Ven 1996). Kennelijk gaat Van de Ven ervan uit dat de overheid hiermee bedoelt dat er bij de nieuwkomer allerlei feiten 'ingestampt' moeten worden. Feiten die gemakkelijk toetsbaar zijn. Bovendien lijkt Van de Ven nauwelijks vertrouwen te hebben in het vermogen van de toetsmakers – handelend in opdracht van de overheid – de maatschappelijke relevantie van bepaalde onderwerpen voor de doelgroep te onderkennen of juist in twijfel te trekken.

Relevante kennis

Tot zijn naar ik hoop aangename verrassing zal Van de Ven de vraag over Koninginnedag niet aantreffen in de MO Profieltoets. Ook voor een van de volgende versies van deze toets ligt de vorstelijke vraag niet op de plank. De ontwikkelaars van de eindtermen MO (Eindtermen Educatie 1997) en de toetsmakers hebben begrepen dat het voor de nieuwkomer belangrijker is te weten waar en hoe hij medische hulp kan krijgen, of hoe hij met de juiste trein moet reizen, of welke wegen hij kan bewandelen om aan werk te komen, dan dat hij weet op welke dag hij, evenals vele andere Neder- en medelanders, vrij is en geacht wordt de (Nederlandse!) vlag uit te steken. (Mocht het niet conformeren aan de Koninginnedaggewoonten in de Nederlandse maatschappij een enorme sociale blunder betekenen of zelfs sancties tot gevolg hebben, alla, dan zou een toetsitem wellicht op zijn plaats geweest zijn.)

Irrelevante feitenkennis wordt niet getoetst. Wat de relevantie van de toetsitems betreft: deze sluiten direct aan bij de eindtermen MO en dan nog alleen bij de 'need-to-know'-doelen. Deze hebben onder andere betrekking op zaken als identiteitsbewijs, gezondheidszorg, post en telefoon, openbaar vervoer, werk en geldzaken. De 'nice-to-know'-doelen, zijn zoals de naam al zegt, leuk om te weten, maar niet direct van belang om zelfstandig te kunnen functioneren in de Nederlandse maatschappij. Hieronder valt bijvoorbeeld Nederlandse staatsinrichting. De vragen die over de geselecteerde onderwerpen

sheet 20		toets Maatschappij Oriëntatie	
		Uitleg	
Situatie	 		
Vraag	Wat heeft de man nodig?		
Antwoord	 		
	<div>A</div> <div>B</div> <div>C</div>		
Doel			

Afbeelding 1: Voorbeeld van een toetsitem uit de MO Profieltoets

worden gesteld, zijn geen contextloze feiten-vragen. Het model dat aan de MO Profieltoets ten grondslag ligt, is gebaseerd op het uitgangspunt dat nieuwkomers de eindtermen MO beheersen als ze *weten hoe ze moeten handelen* in situaties die op de eindtermen zijn gebaseerd (handleiding MO Profieltoets 1998). In elk toetsitem wordt de nieuwkomer dan ook een bepaalde situatie voorgelegd (met behulp van foto's) en moet de nieuwkomer beslissen welke handeling (keuze uit drie) in de situatie het meest adequaat is. Afbeelding 1 is een voorbeeld van een toetsitem.

Uiteraard is bepaalde voorkennis (de pinpas is geen identiteitsbewijs, medicijnen zijn verkrijgbaar bij de apotheek en niet aan de balie van het ziekenhuis) voorwaardelijk om juist te kunnen handelen.

Overigens accentueert ook de overheid het functionele aspect in haar visie ten aanzien van MO: 'MO is een introductie in de Nederlandse maatschappij. De bedoeling is nieuwkomers informatie te geven en hulp te

bieden bij het zelf vinden van informatie waardoor de nieuwkomer zelfstandig kan opereren in Nederland' (InburgerNet 1998).

De rol van normen en waarden

Je kunt je afvragen in hoeverre typisch Nederlandse normen en waarden in een toets MO als uitgangspunt genomen dienen te worden en een rol mogen spelen bij de beoordeling. Voor allerlei alledaagse situaties bestaan immers verschillende culturele oplossingen. Mag slechts de Nederlandse/westerse oplossing als 'goed' beoordeeld worden? Hoe respectabel een door het cultureel relativisme – de stelling dat culturen uniek zijn en dus uitsluitend volgens hun eigen waarden en normen beoordeeld kunnen worden (Haviland 1991) – ingegeven mening ook is, bij MO gaat het primair om de vraag: kan de nieuwkomer zich redden in Nederland? Een nieuwkomer kan zich niet redden, of kan te maken met vervelende sancties, als bepaalde

Nederlandse/westerse oplossingen hem volkomen vreemd zijn. Als hij niet weet dat in noodsituaties 112 gebeld kan worden. Als hij niet in staat is op de juiste (Nederlandse) manier met huisafval om te gaan. Als hij in de trein stapt zonder kaartje te kopen. Als hij niet weet hoe hij erachter kan komen welke huisarts weekenddienst heeft. Juist om er zeker van te zijn dat de nieuwkomer gebruik kan maken van de beschikbare voorzieningen, zich bewust is van zijn rechten en plichten en niet in allerlei vervelende situaties terechtkomt omdat hij de Nederlandse gewoonten en gebruiken niet kent, is toetsing en beoordeling gerechtvaardigd.

Zich thuis voelen

Met een verantwoording van de inhoudelijke invulling van de toets voor MO is echter nog niet de vraag beantwoord of de nieuwkomer bij een hoge toetsscore daadwerkelijk 'ingeburgerd' is in de Nederlandse maatschappij. Van de Ven is van mening dat inburgering moet worden verstaan als 'zich thuis gaan voelen' en dat dit pas werkelijk het geval zal zijn als misverstanden en onbekendheid met de waarden en normen van allochtonen onder de autochtone bevolking worden uitgeroeid. Concrete maatregelen hiertoe zijn hem onbekend. Maar wel degelijk wordt van het onderwijs verwacht dat het een bijdrage levert aan de mogelijkheid tot maatschappelijke participatie van allochtonen. Iedere onderwijsgevende kent de term 'intercultureel onderwijs'. De toepassing hiervan in zowel basisonderwijs als het voortgezet, beroeps- en hoger onderwijs neemt steeds vastere vormen aan. Zo worden leerinhouden en -materialen gescreend op vooroordelen en aangepast aan de multi-etnische samenstelling van de bevolking en wordt vanuit de antiracistische benadering de ongelijke positie van bevolkingsgroepen en institutioneel racisme aan de orde gesteld (Teunissen 1990).

Een tweede voorwaarde voor inburgering – in de zin van zich thuis voelen – is volgens Van de Ven dat niet alleen kennis en vaardigheden worden bijgebracht, maar ook aandacht wordt besteed aan de factor attitude. Alleen als de nieuwkomer bereid is te inte-

greren, zal verdere scholing op het gebied van taal en cultuur van het immigratieland effect hebben. Natuurlijk is het een goede zaak dat de NT2/MO-docent bedacht is op dit verschijnsel en hiermee in zijn lessen rekening houdt. Van de Ven gaat echter nog een stap verder door voor te stellen ook bij de toetsing in te gaan op houding- en gevoelsaspecten. Attitudevorming is dan niet langer een middel meer, maar wordt een doel op zich. Het formuleren van concrete (mogelijke) attitude-doelen laat Van de Ven helaas achterwege. Ook blijft onduidelijk welke beslissing op basis van de toetsuitslag genomen zou kunnen worden en welke normering Van de Ven voor ogen heeft. Zou een nieuwkomer die zich volgens de Nederlandse gebruiken gedraagt, bij Van de Ven zakken omdat hij diep in zijn hart lak heeft aan deze gebruiken? Nogmaals, het belang van attitudevorming wil ik niet in twijfel trekken. Maar toetsing van attitude valt niet binnen de context van de inburgeringscursus en het is zeker niet aan de overheid hieraan een beoordeling te koppelen.

Passend vervolgtraject

Duidelijk is dat, ook al heeft de cursist alle vragen van de MO-profieltoets juist beantwoord – en de onderwijsinstelling hiermee wat betreft MO voldaan aan de contractverplichting met (en financieringsvoorwaarde van) de gemeente – inburgering in de zin van 'zich thuis voelen' in de meest gevallen nog ver te zoeken zal zijn. Ook van inburgering in de zin van 'kunnen functioneren op eenzelfde niveau als in het land van herkomst' – wat volgens Coumou en anderen nagestreefd zou moeten worden – (Van de Ven 1996), is meestal nog (lang) geen sprake. Is dit reden tot kritiek op de inhoud en doelstelling van de MO-cursus (en –toets)? In aanmerking nemende dat hiervoor ongeveer 10 procent van de totale inburgeringscursus beschikbaar is – dus zo'n zestig uur – is het nobele streven de nieuwkomer zich thuis te laten voelen of te kunnen laten functioneren op een thuislandniveau in Nederland niet erg realistisch. Ook niet als we, omdat taal en sociaal functioneren nu eenmaal nauw met elkaar samenhangen, de tijd voor de NT2-lessen

meerekenen. De inburgeringscursus is echter een eerste stap op die weg en juist door de cursist aan het eind van deze cursus te toetsen en een oordeel te vellen over diens NT2- en MO-vaardigheden, is het mogelijk een 'profiel' van de cursist op te stellen. Door dit cursistprofiel te vergelijken met cursus- en beroepsprofielen wordt inzichtelijk welke vervolgopleiding of arbeids(leer)plaats het best past bij de cursist. Als de onderwijsinstelling in staat is de cursist te verwijzen naar het best passende vervolgtraject betekent dit voor de cursist de snelste weg naar daadwerkelijke inburgering, wat men hieronder ook precies verstaat en wat het voor de nieuwkomer zelf ook precies betekent.

Literatuur

- Bureau Interculturele Evaluatie, *Handleiding MO Profieltoets*. Eck en Wiel, 1998.
- Coördinatie-eenheid PROVE (eindred.), *Eindtermen Educatie. Nederlands, Rekenen & Wiskunde, Referentiekader NT2, Engels, Maatschappelijke oriëntatie*. Amersfoort, 1996.
- Haviland, W.A., *Culturele antropologie. Ontmoeting met culturen*. Utrecht, Stichting Teleac, 1991.
- Teunissen, F., 'Onderwijs' in: Entzinger, H.B. & P.J.J. Stijnen (red.), *Etnische minderheden in Nederland*. Heerlen, Open Universiteit, 1990, blz. 141-167.
- Van de Ven, G., 'Bent u al ingeburgerd?' in: *Moer* 1996 • 5, blz. 217-219.

ADRESSEN AUTEURS

Inge van Baalen
Centrale Opvang Vluchtelingen (COV)
Loolaan 44
7515 AC Apeldoorn

Mariëlle Bieleman
Bedumerweg 86-A
9716 AH Groningen

Eudia Fellingier
Centrale Opvang Vluchtelingen (COV)
Loolaan 44
7515 AC Apeldoorn

Herman Giesbers
Hoekweg 45
6591 XN Gennep

Hans Goosen
De Wouwer 8
5052 VM Goirle

Esther Hafkenscheid
Herepoortenmolendrift 19
9711 DE Groningen

Robbert Roosenboom
Sartreweg 8
3573 PM Utrecht

Désirée ter Schure-Smits
Koningin Beatrixplein 10
4033 GX Liende